

DE MOEILIKHEID VAN HET ONTVANGEN

Overdenking gehouden

op zondag 14 september 2014

bij de Remonstrantse Gemeente Eindhoven

Mt. 18, 21-35 en 19, 16-26.

INLEIDING

Je moet Jezus nooit een vraag stellen. Dat is vragen om moeilijkheden. In elk geval weet je nooit van tevoren waar het gesprek eindigt, of je er wel heelhuids uit te voorschijn komt en het zonder kleerscheuren ervanaf brengt. Dat maakt de verhalen waarin aan Jezus een vraag wordt voorgelegd ook zo spannend en amusant.

De redenen waarom mensen een vraag stellen aan Jezus zijn uiteenlopend – en niet altijd even doorzichtig. Soms komt een collega-wetgeleerde naar Jezus toe. Dan voel je meteen aan dat het gaat om een strikvraag. ‘Hoe zit dat met echtscheiding?’ ‘Hoe zit dat met belasting betalen aan de bezetter?’ Een enkele keer wordt de reizende rabbijn uit Nazareth aangesproken door een vreemdeling die uit het niets opduikt, zoals die rijke jonge man, die Jezus vraagt om een levensles. ‘Wat moet ik doen om gelukkig te worden?’ En uiteraard zijn er de intimi, de leerlingen en vertrouwelingen die Jezus hun vragen voorleggen: uit oprechte leergierigheid of radeloosheid, uit uitslooverigheid misschien - of gewoon om een gesprek op gang te brengen en Jezus op zijn praatstoel te krijgen.

In al die gevallen is het Jezus zelf die de regie overneemt. Hij zet de vraag naar zijn hand en brengt de vragensteller in verwarring. Hij lijkt misschien ietwat op de politicus die mediatraining heeft gevolgd en heeft geleerd om de vraag naar zich toe te trekken, zodat hij zijn eigen verhaal kan vertellen. Om dit soort manipulatie gaat het Jezus echter niet in de eerste plaats. Het lijkt er eerder op dat hij de vraag onder kritiek plaatst. De vraag is hem vaak te beperkt, te eng, te klemmend. Hij wil de vraag openbreken en de vragensteller uit het enge keurslijf van de vraagstelling bevrijden.

Vandaag lezen we de verhalen van zulke gesprekken, waarin Jezus zijn gesprekspartners aan het wankelen en stotteren brengt. Verhalen waarin de vraag naar de bekende weg wordt verruimd tot een open zoektocht naar echt geluk. Jezus leidt mensen naar het eind van hun Latijn en naar het beginpunt van een schitterend avontuur.

PREEK

Adviseren is vragen terug stellen

U kent de situatie vast wel: als opvoeder of leraar, als adviseur of coach, als vriendin of dochter. Iemand legt u een vraag voor, waarbij u aanvoelt dat er achter de vraag een hele wereld schuilt. Vaak zijn dat gesloten vragen. Het is dan de kunst om de vraag terug te buigen naar een open vraag. Het beste wat je dan kunt doen is zelf vragen te gaan stellen.

Als een lijnmanager mij als personeeladviseur uit het niets vraagt hoe hij een vacature op de markt kan brengen, zal ik als in eerste instantie geneigd zijn om te zoeken naar de bron of de context van de vraag. Waarom wil je een vacature? Is er werk genoeg en voor hoe lang? Kun je de werkdruk in de organisatie niet anders oplossen – en dus niet beter eerst grondig analyseren? Het is maar een voorbeeld.

Een ander voorbeeld. Als je dochter je opbelt en zuchtend, op vermoeide, ja: wanhopige toon vraagt waar ze op de vrije dag heen kan gaan met het gezin: wat doe je dan? Het adres van de Efteling geven? Of kun je misschien erachter komen of er meer aan de hand is? Kan ze de drukte en het lastige gedrag van de kinderen even niet aan? Voelt ze zich onder druk gezet door het opeisende gedrag van de kinderen? Laat papa het afweten? Ligt de oplossing misschien niet in hulp bij de opvoeding, het aanbieden van een logeerweekendje bij oma en opa of nog iets anders? Is het misschien zelfs voldoende als je dochter even haar hart kan luchten?

Mijn ervaring is in elk geval, dat de vragensteller zich erg bevrijd kan voelen, als je de gesloten vraag naar het 'hoe' afpelt van de diepere vraag naar 'wat we nu eigenlijk willen of nodig hebben'. Dat schept ruimte en een overvloed aan richtingen om in te slaan.

Wrikken aan de vraag

Op één of andere manier doet Jezus dit ook: het omkeren en uitdiepen van de vraag. Maar hij doet dat minder zachtmoedig. Hij lijkt de vraag vaak eerder op de spits te drijven en te radicaliseren. Dat gebeurt in de teksten van vandaag.

Petrus, de goed bedoelende, naïeve, zichzelf overschattende, kortzichtige en een tikkeltje te opvallend zijn best doende leerling, deze Petrus stelt Jezus een gesloten vraag – en opent daarmee een doel waar Jezus makkelijk in kan schieten. ‘Is zeven keer voldoende, als ik iemand iets heb te vergeven?’ – zo luidt de vraag van Petrus. Het is een ‘hoe-vraag’ of een ‘hoeveel-vraag’. Een vraag die is gesteld vanuit de behoefte aan controle en beheersing, vanuit het denken in doelen en middelen. ‘Jezus, ik wil jou best volgen,’ lijkt hij te vragen: ‘en ik realiseer me dat dit niet eenvoudig is. Maar ik sta ervoor open. Vertel me maar wat het kost.’

Jezus laat zich echter niet ertoe verleiden om handel te gaan drijven, om mee te gaan in het spel van vraag en aanbod. Er staat geen bedrag voor vergeving. De vraag is verkeerd gesteld. ‘Is zeven voldoende?’ Jezus had hierop kunnen antwoorden met een optelsom: ‘Doe er maar dit of dat bij, dan is het zeker genoeg.’ Maar Jezus wrikt aan de vraag en beantwoordt appels met peren. Hij antwoordt niet met een optelsom, maar met een vermenigvuldiging. In het Bijbelse taalgevoel betekent dit: Er is geen grens aan te geven. Vergeving is een oneindige opgave, die iedere dag, ieder uur en ieder ogenblik opnieuw begint. Het is niet iets wat je even ‘doet’ of ‘geeft’, doch een basishouding in het leven. En dat is terug te voeren – zoals de parabel vervolgens laat zien - op de omstandigheid, dat de Oneindige zelf aan jou krediet heeft gegeven en steeds weer vergeeft. Je leeft in het geschenk.

Het zelfde spel voltrekt zich in het gesprek met de rijke jonge gelukzoeker. Ook die vraagt Jezus om een offerte, om een optelsom, waarover wellicht te onderhandelen valt. En ook hier breekt Jezus door de vraag heen. Er is geen prijs en geen bedrag te noemen. Geluk is niet te koop. Geluk – noem het ‘volmaaktheid’, ‘zielenheil’, ‘Rijk Gods’, ‘hemel’ – geluk vind je als je je portemonnee thuis laat, je schepen achter je verbrandt en met lege handen wacht op het geschenk. Als Jezus aan de jonge enthousiasteling vraagt om alles weg te geven, is dat niet om een draconische prijs aan te geven die moet worden betaald – al is het vaak zo geïnterpreteerd.

Jezus wil vooral zeggen dat het geluk onbetaalbaar is en dat je daarom beter al die waardeloze betaalmiddelen van de hand kunt doen. Geluk vraagt niet om geven, om een gave, doch om overgave; niet om weggeven, doch om het vermogen om te kunnen ontvangen, ontvankelijkheid en dankbaarheid.

‘Je schat en dus je hart moet in de hemel liggen’, zo luidt de Bijbelse uitdrukking in dit verband die we ook kennen uit de Bergrede. Dit wil niet zeggen dat het weggeven van have en goed een investering is, een reservering of een appeltje voor de dorst. Het betekent juist het doorbreken van dit soort denken en het kiezen voor andere waarden en maatstaven. Het betekent: je ergens anders aan hechten.

De moeilijkheid

Het is moeilijk om deze Jezus te volgen – op het onmenselijke af. Dat zeggen de leerlingen van Jezus met zoveel woorden. En ook de rijke jongeman drukt dit gevoel van hopeloosheid uit, door af te druipen. Maar waarin zit de moeilijkheid nu precies?

Dat vergeven, vergiffenis schenken moeilijk is: dat is maar al te herkenbaar. Vergeef je de beul van je zoon, als Argentijnse moeder? Vergeef je de verkrachter van je kind? De dronken bestuurder van die auto die jouw man doodreed? De militair of paramilitair die dat vliegtuig uit de lucht schoot met jou zus en haar gezin erin? De gek die jouw kind heeft onthoofd? Daar komt je nooit uit – of hooguit na een heel lange worsteling.

Maar wat misschien wel nog ondraaglijker is, dat is de gedachte die schuilgaat achter die oproep om anderen te vergeven tot in het oneindige. Jezus geeft – zoals gezegd - aan dat er aan vergeven iets vooraf gaat of ten grondslag ligt. Namelijk de omstandigheid dat jou zelf al eerder krediet is geschonken. Jij staat al bij anderen in het krijt. Je staat in de rode cijfers en je kunt je schuld niet op eigen kracht kunt inlossen. Die kan alleen worden kwijtgescholden. Dat voelt niet prettig. We staan liever gewoon quitte.

Vergelijkbaar hiermee is de moeilijkheid van de rijke jongen. Weggeven, alles weggeven: dat gaat voorbij de pijngrens, maar is niet helemaal ondenkbaar. Maar ondraaglijk is de gedachte dat het ook nog eens nergens goed voor is. Dat je je geluk er niet mee kunt verdienen of kopen, maar alleen maar op deze manier de weg ervoor kunt openen. Onverteerbaar is het besef dat je leven en je lot in handen van een ander liggen, het besef dat geluk niet wordt

gegeven in ruil voor iets anders maar dat het valt in open handen, als geschenk en genade: dat besef druist tegen alles in wat wij zijn en willen zijn.

Kortom: de grootste moeilijkheid schuilt misschien niet zozeer in de opdracht om alles weg te geven en alles te vergeven. Ze zit waarschijnlijk een laag dieper. Ze schuilt in de gedachte dat ik voortdurend in het krijt sta en dank-je-wel moet zeggen, dat ik mijn bestaan dank aan anderen, aan de Ander bij uitstek die we God noemen. Die vernederende gedachte houdt mij uit mijn slaap.

We gaan haar dan ook liever uit de weg door te vragen hoeveel het leven kost en of we niet op eigen kracht weer in de zwarte cijfers kunnen komen – om met opgeheven hoofd door het leven te kunnen gaan.

Als liberale burgers en vrijzinnige gelovigen zijn we er overigens goed in getraind, om het onbehagen wijsgerig en theologisch onder woorden te brengen. We zijn toch vrije, autonome wezens, geboren met een in beginsel nobele inborst en met de mogelijkheid om voor onszelf op te komen en in te staan? Bij dit mensbeeld past niet de gedachte dat je dankjewel moet zeggen voor het leven en je plaats onder de zon.

Laten we als vrijzinnigen – er is nu toch niemand bij – eens kritisch naar onszelf kijken. Is hier niet toch een beetje mooipraterij in het spel. Is er geen sprake van ideologische camouflage van onze schaamte en van onze afhankelijkheid? Is het niet oprechter om toe te geven dat we uiteindelijk niet helemaal garant kunnen staan voor onszelf? En is het niet te gemakkelijk om dit denkbeeld, dat we leven van genade en onze voltooiing niet vinden in ons eigen hebben en houden, weg te zetten als rechts en rechtzinnig?

Jezus lokt ons in elk geval uit, om ons scherm te laten vallen en om open te staan voor de omstandigheid dat we leven in het geschenk. Maar ja: die gedachte gaat er bij ons soms moeilijker in, dan dat een kameel door het oog van een naald kan glippen.

EC
